

29 ביוני 2025

לכבוד

ח"כ יוסף טייב, יו"ר ועדת החינוך

חברי ועדת החינוך

שלום רב,

**הנדון: הצ"ח מניעת העסקת עובד הוראה שיש לו תואר ממוסד להשכלה גבוהה ברשות
הפלסטינית (תיקוני חקיקה), התשפ"ה-2025, עמדת האגודה לזכויות האזרח בישראל**

אנו פונים אליכם בקריאה שלא לאשר את הצעת החוק שבנדון, אשר מתאפיינת בפגמים חוקתיים מהותיים ובפגיעה קשה בזכויות יסוד של רבבות בני אדם, תושבי ואזרחי ישראל, בגירים וקטינים. הצעת החוק, המבקשת לאסור על בעלי תארים שנלמדו ברשות הפלסטינית לעסוק בחינוך והוראה בישראל, מקודמת במרץ על אף שלא הוצג שמץ תשתית ראייתית התומך בהנחת היסוד שלה ובתכליתה, ותוך התעלמות מעוררת השתאות מהשלכותיה הקשות על מערכת החינוך הערבית. הצעת חוק גורפת ונטולת חריגים זו, המונעת כל כולה ממניעים גזעניים פסולים, ואשר חוברת לשורת הצעות חוק שנועדו במהותן לפגוע במערכת החינוך הערבית ובמורים ובסטודנטים ערביים, אינה מידתית ודינה להיפסל.

נפרט.

1. תכלית הצעת החוק והנחת היסוד שבבסיסה: פעם אחר פעם, דיון אחר דיון, חוזרים המציעים על הנחת המוצא המשמשת כמצע להצעת החוק: אדם שלמד במוסדות להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית, "המומחית בשני דברים – שחיתות וטרור", ספוג כל כולו, מ"המסד ועד הטפחות", באינדוקטרינציה אנטי-ישראלית, ועל כן אינו יכול לשמש כעובד הוראה בישראל בשל השפעתו המזיקה, לכאורה, על תלמידים. נדייק תזה זאת בלשון אחד המציעים, ח"כ הלוי: "אנשים שלומדים בחינוך ניאור-נאצי לא ילמדו בישראל", וכן "אדם שבנה עולמו באקדמיה של רש"פ, עבר פלסטיניזציה של השמדת ישראל".

2. אידאולוגיה לאומנית כשלעצמה, שאינה נתמכת בשום ראייה, אינה יכולה להכשיר פגיעה אנושה בזכויות יסוד חוקתיות. החוק, אם יעבור, חותר תחת חופש העיסוק, הנגישות להשכלה גבוהה, הזכות לחינוך, הזכות להליך הוגן והזכות לכבוד. עקרון יסוד במשפט בישראל קובע שלא פוגעים בזכויות אדם אלא בחוק שנועד לתכלית ראויה, המתבסס על תשתית עובדתית איתנה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש. הצעת החוק חוטאת לכל אלה.

3. נפתח בתכלית המוצהרת. מניעת השפעה מזיקה על תלמידים היא מטרה ראויה, אלא שאין כל צורך בתיקוני חקיקה על מנת ליישמה. חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953, וחוק פיקוח על בתי ספר, תשכ"ט-1969, אותם מתיימרת ההצעה לתקן, נוקבים כבר היום בשורת צעדים שיכול מנכ"ל משרד החינוך לנקוט אם נוכח שלאדם המבקש להשתלב במערכת החינוך עשויה להיות

השפעה מזיקה על תלמידים. בין היתר, הוא יכול לסרב ליתן לו אישור העסקה כעובד חינוך, הוא יכול לבטל אישור העסקה שניתן והוא רשאי לפטרו בשל זיקה לטרור והסתה לו.

4. אלא שהמציעים אינם מסתפקים בכך. שאיפתם היא לקבוע חזקה חלוטה, נטולת חריגים וזכות ערר, לפיה לכל בוגר מוסד אקדמי ברשות הפלסטינית יש השפעה מזיקה על תלמידים, ועל כן הוא פסול מלהיות איש חינוך בישראל (סעיף 18ב(א) לתיקון המוצע לחוק חינוך ממלכתי, סעיף 16א(א) לתיקון המוצע לחוק הפיקוח). להנחת מוצא גורפת זו אין כל עיגון עובדתי, זולת החזרה הרפטיבית עליה של מגישי ההצעה, הנעוצה בתפיסת עולמם.

5. רבבות מורים ואנשי חינוך שלמדו ברשות הפלסטינית נקלטו במהלך השנים במערכת החינוך בישראל – בירושלים המזרחית, בנגב וביישובים ערביים נוספים. הם מלמדים במוסדות חינוך מפקחים, שמשרד החינוך בוחן את התכנים הנלמדים בהם ועוקב אחר איכות ההוראה בהם. שנות ניסיון ארוכות אלה מהוות כר פורה ללימוד ומחקר. אולם לוועדה לא הוצג כל דו"ח, מחקר, נייר עמדה או אפילו נתון קטן אחד המעידים על השפעה מזיקה לכאורה שיש למורים בוגרי הרשות על תלמידיהם.

6. המציעים, ואף משרד החינוך התומך בהצעת החוק, לא ערכו ניסיון קל שבקלים לתקף את עמדתם בנושא, ולהצביע על כך שמדובר בתופעה רחבה וגורפת שיש למגרה בחקיקה קיצונית ופוגענית, זאת למרות שניתן היה לבחון זאת בקלות. למשל, באמצעות הליך הערכת מורים, בחינת עמדות מנהלים ומפקחים וביקור פקחי המשרד בשיעורים. דבר מאלה לא נעשה. תיקוני חקיקה המתבססים אך ורק על משנה אידאולוגית, ללא תשתית עובדתית נאותה, דינם פסלות. כבר נפסק, כי ככל שמדיניות היא פוגענית יותר כך נדרשת הקפדה יתרה, דווקנית ונוקשה על האיזונים שהתבצעו עובר לקבלתה; ושככל שהפגיעה בזכויות אדם גדולה יותר, כך נדרש לאמץ אמת מידה ראייתית מחמירה יותר (בג"ץ 951/06 שטיין נ' רנ"צ קראדי). הצעת החוק אינה עומדת בכללים אלה.

7. הצעת החוק אף אינה מידתית. ראשית, בשל כך שהיא קובעת הסדר גורף שאינו מאפשר לרשות הרלבנטית, בענייננו מנכ"ל משרד החינוך, לברר את העובדות לאשורן ולהפעיל שיקול דעת, חרף פגיעתו הקשה של החוק המוצע בזכויות אדם (ר' והשווה: בג"ץ 10662/04 חסן נ' המוסד לביטוח לאומי). שנית, בשל כך שניתן להעלות על הדעת פתרונות הולמים יותר לחששותיהם של התומכים בהצעת החוק, כדוגמת השתלמויות והכשרות ייעודיות לבוגרי תארים מחו"ל, והרשות בפרט, שמבקשים לעסוק בחינוך (הכשרות שלדברי נציגות משרד החינוך בוועדה מתקיימות כבר היום). ושלישית, בשל כך שהנזק הטמון בה – חסימת דרכם של אלפי צעירים להשכלה אקדמית ולשילוב בשוק העבודה, עולה לאין ערוך על התועלת הנטענת, שכאמור לא נבדקה ולא הוכחה.

8. אלה אינן הפרכות היחידות המאפיינות את הצעת החוק אלא אך המרכזיות שבהן, ששופכות אור על הקשיים החוקתיים בה. לאלה ניתן להוסיף את ההתעלמות המוחלטת של מציעי החוק והתומכים בו מהחסמים העומדים בדרכם של צעירים ערבים למוסדות להשכלה גבוהה בישראל בעטיים פונים רבים מהם ללימודים ברשות, ומכך שהשתלבות החברה הערבית בכלכלה היא אחד ממנועי הצמיחה העיקריים במשק וכלי מהותי לצמצום פערים (חסמים להשתלבות האוכלוסייה הערבית במערכת ההשכלה הגבוהה, אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר, 2019).

הם אף פסחו על קביעת שב"כ (בדיונים בהצ"ח שונה) לפיה מורים ערבים, ומורים מירושלים המזרחית בפרט, אינם אוכלוסיית סיכון.

9. המציעים והתומכים אף התעלמו במפגיע מהמחסור האקוטי במורים במערכת החינוך, ומכך שכבר היום בוחן משרד החינוך את המוסדות להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית, כתנאי להכרה בתארים שנלמדו בהם. בהתאם, לא כל תואר שנרכש בגדה מוכר בישראל. מנסחי הצעת החוק אף הגדילו עשות שעה שפירטו בדברי ההסבר לה, כי הקביעה הקטגורית על איסור העסקת עובדי חינוך עם תארים מהרשות תחול **על כל תואר שנרכש בה**, אף "אם התואר המסוים אינו נדרש לפי חוזר מנכ"ל לשם העיסוק כעובד הוראה או כעובד חינוך".

10. אף התוספת שנוספה להצעה אך לאחרונה, לפיה בוגר מוסד אקדמי ברשות ייחשב כמי שלא ניחן "בערכים המתאימים" לשם העסקה כעובד הוראה היא מופרכת. מהם ערכים אלה, ומי מופקד על יציקת תוכן למושג? האם היה עולה על הדעת לקבוע שעובדי חינוך במוסדות חינוך חרדיים אינם ניחנים בערכים הראויים משום שבמערכת החינוך החרדית מסרבים ללימודי ליבה, מדירים ילדות ונערות ולא מכירים באבולוציה? בהקשר זה יש לציין עוד שההצעה אינה מבקשת לתקן את חוק מוסדות חינוך תרבותיים ייחודיים, תשס"ח-2008, חרף העובדה שאף חוק זה עוסק בעובדי חינוך ובהעסקתם. זו היא ראייה נוספת למניעים הלאומניים והגזעניים שעמדו בבסיסה, ולשרירות האינהרנטית לה.

11. ונדגיש, אף הוראות המעבר המעוגנות בהצעת החוק, לפיהן לא תהיה לו תחולה רטרואקטיבית על מי שכבר מועסק בחינוך בישראל, והוא לא יחול אף על מי שבגר שנתיים ללימודי תואר ברשות, ככל שישלים לימודים לתעודת הוראה בישראל בפרק זמן קצוב, אינן מתקנות את הפגמים החמורים המאפיינים אותה.

12. זאת ועוד. בלהיטותם להעביר את החוק המוצע התעלמו המציעים, ובעקבותיהם כמה חברי ועדה, אף מהסתייגויות חוזרות ונשנות מהחוק המוצע שהביעו נציגות מחלקת ייעוץ וחקיקה, כמו גם היועצת המשפטית לוועדה, האמונות על הדין ויישומו, בשל ליקויים משפטיים ניכרים בו. לו אכן טובת התלמידים הייתה זו שעומדת לנגד עיני הוגי הצעת חוק הם יכלו, למשל, לקדם בניית אלפי כיתות שחסרות במערכת החינוך בירושלים המזרחית. הם גם יכלו להירתם למאבק בנשירת התלמידים העצומה הקיימת במוסדות החינוך בנגב. הם אפילו יכלו לפעול לשיפור לימודי השפה העברית – נושא ששב ועלה בדיונים כהצדקה נוספת לחוק – ואשר החסר בהם מאפיין את כלל מוסדות החינוך הערביים.

13. אלא שלא טובת התלמידים היא זו שמניעה הצעת חוק זו, אלא תפיסת עולם שרואה ברשות הפלסטינית ובפלסטינים כולם, גם אזרחי ותושבי ישראל, אויב, וניסיון מתמיד לנקות את המרחב החינוכי בישראל מסממני תרבות ומורשת פלסטינים, יהא המחיר לכך אשר יהא. בשל כל אלה, אנו קוראים לכם שלא לתת לה יד.

בברכה,

טל חסין, עו"ד